

DEČIJE REAKCIJE NA KRIZU

Reakcije zajedničke za sve uzraste

- znaci straha od toga da će se događaj ponoviti zabrinutost da će oni koje vole, ili oni sami, biti povređeni ili da će biti razdvojeni od najbližih
- reaguju kad vide da je njihova zajednica uništena
- reaguju na odvajanje od roditelja, braće i sestara
- promene u obrascu spavanja
- plakanje

Kognitivni razvoj 0 – 3 godina

- ne pričaju ili imaju ograničen rečnik
- komuniciraju govorom tela
- malo ili nimalo ne razumeju vanrednu situaciju ili događaj
- fizički kontakt = uteha
- Najveća pretnja malom detetu je da bude napušteno

Uobičajene reakcije 0 – 3 godina

- više se drže svojih roditelja
- regresiraju u ponašanje karakteristično za mlađi uzrast
- nastaju promene u obrascima spavanja i ishrane
- plaču više nego inače ili su razdražljiviji
- plaše se stvari koje ih prethodno nisu plašile
- pokazuju znake hiperaktivnosti i smanjene pažnje
- menjaju im se navike u igri:
 - igraju se manje, uopšte ne pokazuju interesovanje za igru
 - igraju se samo kratko vreme, ponavljajući jednu te istu igru
 - igraju se agresivno i na nasilni način
- mogu da postanu protivrečnija i zahtevnija nego ranije
- mogu da budu veoma osetljiva na tuđe reakcije

Kognitivni razvoj 4 – 6 godina

- govori, ali mu je razumevanje sveta usko,
- sve se vrti oko detetovih ličnih iskustava
- dete ne razume posledice vanrednih situacija
- shvata svet kroz reakcije svojih roditelja
- iako je preokupirano smrću, ne razume da se mrtve osobe više ne vraćaju
- tipično je 'magično' ili maštovito razmišljanje

Uobičajene reakcije 4 - 6 godina

- počnu da se više drže roditelja ili drugih odraslih
- regresiraju u ponašanje karakteristično za mlađi uzrast, npr. sisanje palca
- prestanu da govore
- postanu neaktivna ili hiperaktivna
- prestanu da se igraju ili da počnu iznova da ponavljaju istu igru
- se osećaju uznemireno i zabrinuto da će se dogoditi loše stvari
- imaju poremećaje spavanja, uključujući noćne more
- promene način ishrane
- lako postanu zbunjena
- budu nesposobna da se koncentrišu
- preuzimaju uloge odraslih
- osećaju razdraženost

Kognitivni razvoj 7 - 12 godina

- Više, ali ne u potpunosti, sposobna da razmišljaju apstraktno i logično
- Dublje razumeju povezanost između stvari, između uzroka i posledice, kao i rizika i ranjivosti
- Interesuju ih konkretne činjenice
- razumeju da je smrt zauvek
- razumeju gubitak
- bore se sa promenama
- raščlanjujući svet na dobro i loše, ispravno i pogrešno, nagradu i kaznu
- I za njih je još uvek tipično povremeno 'magično' razmišljanje

Uobičajene reakcije 7 - 12 godina

- promena nivoa njihovih fizičkih aktivnosti
- osećaju se i ponašaju konfuzno
- povlače se iz socijalnih kontakata
- stalno repetitivno pričaju o događaju
- nerado idu u školu
- osećaju i iskazuju strah
- doživljavaju negativan efekat na pamćenje, koncentraciju i pažnju
- imaju poremećaje apetita i spavanja
- pokazuju agresiju, razdraženost ili nemir
- žale se na somatske simptome (fizički simptomi povezani sa emocionalnim stresom)
- zabrinutost za druge ugrožene ljude okrivljuju sebe i imaju osjećaj krivice

Kognitivni razvoj tinejdžera: Prelaz iz deteta u odraslu osobu

- Tragaju za sopstvenim identitetom
- Vršnjaci su važniji, iako je dete još vezano za porodicu
- razumevanje za tuđa gledišta
- ozbiljnost vanredne situacije razumeju i sa sopstvene, kao i sa pozicije drugih ljudi
- počinju da dobijaju jak osećaj odgovornosti, zajedno sa krivicom i sramotom

Uobičajene reakcije - tinejdžeri

- osećaju intenzivnu tugu
- osećaju nesigurnost ili krivicu i stid što nisu bili sposobni da pomognu onima koji su povređeni
- pokazuju i prekomernu brigu za druge pogođene osobe
- mogu da se povuku u sebe i da osećaju samosažaljenje
- mogu da dožive promene u odnosima sa drugim ljudima
- mogu da počnu sa rizičnim ponašanjem, da prihvate autodestruktivno ponašanje, da izbegavaju druge i da postanu agresivni
- doživljavaju velike promene u pogledu toga kako vide svet
- osećaj beznađežnosti u odnosu na sadašnjost i na budućnost
- često počinju da prkose autoritetima i roditeljima
- u socijalizaciji se oslanjaju na vršnjake

Dečije reakcije zavise od:

- uzrasta, razvojne faze
- kako reaguju drugi, posebno roditelji i staratelji,
- šta su doživeli
- prethodnih iskustava, kao što su zlostavljanje, porodično nasilje i zanemarivanje